

LA SENYERA DE GENT NOVA DE BADALONA

ANTONI BARGALLÓ

Quan hom contempla aquesta senyera, tot seguit, s'adona que té al davant una obra important. Sorprenen dues peculiaritats:

1. L'asta i el gallardet, com a detalls individuals.
2. L'equilibrada decoració simbolista.

El projectista d'aquesta excepcional obra modernista i única en el seu gènere, és l'arquitecte badaloní Joan Amigó i Barriga.

Identitat

Des dels antics gremis fins als més recents clubs esportius, qualsevol associació humana escull un distintiu que la representi i l'identifiqui. S'imposa una insígnia. Quasi sempre és una bandera o, a vegades, un penó i podem establir preferències en quant al tipus adoptat per cada grup: militars i esportistes prefereixen la bandera, mentre que les corals masculines (Cors de Clavé) i les associacions religioses, trien el penó.

El moviment coral de veus mixtes, instituït pel Mestre Lluís Millet, i denominat orfeó, sorgeix com una nova manera d'entendre el món musical durant el Modernisme. Una de les característiques d'aquest moviment fou l'expansió de masses corals arreu de Catalunya. Els orfeons adopten un nou tipus d'estendard que té una singularitat: el patíbul està exageradament desplaçat vers la dreta de l'estípit. Aquesta modalitat d'estendard i emblema d'un orfeó, s'anomena senyera.

La Senyera de l'Orfeó Català projectada per Antoni Ma Gallissà, l'any 1896, va ser el model de totes les que, a partir d'aquesta data, es confeccionarien. La de "Gent Nova" és d'aquesta fornada.

Cop d'ull

Comencem la ullada pel suport: l'asta. Hom ja veu que el puntal d'aquesta senyera no és un pal acabat amb una rematada amb més o menys simbolisme, ans el contrari, és una obra important d'argenteria. L'asta de la senyera té l'estípit de fusta de faig i quan arriba a la confluència amb el patíbul, la fusta deixa el protagonisme al sumptuós metall, l'argent (argentat). L'acabament de l'estípit és d'alabarda. El patíbul representa una corda i el tornapunta també, però, en aquest cas, amb tres nusos, a més del que l'aferma a l'estípit. Això és una referència clara a la indústria cordera present a la ciutat, juntament amb l'activitat pescadora i marinera.

L'altre detall que capta la mirada és el gallardet que té dues característiques notòries: la dimensió i la forma. El gallardet forma un cos amb la senyera i no està adossat, sinó que és la continuació de la "bandera catalana"; i també el drap és una continuació de l'asta.

La composició ornamental d'aquesta peça és totalment equilibrada en mides, àrees i colors. La franja verda que omple la

part esquerra va de dalt a baix. L'anvers i el revers tenen la mateixa distribució. L'anvers, a part de la distribució de figures, gaudeix de les mateixes qualitats de la composició. Hom pot observar quatre àrees definides: la bandera catalana i llur gallardet; l'àrea central amb l'escut de Gent Nova; el serrell amb que s'acaba la peça; i l'excel·lent equilibri que reflecteixen els motius aplicats. Hom pot veure que la seva disposició porta la mirada a investigar allò que hi ha en el cercle central, i que, aparentment, sembla descentrat. El revers eximeix a l'observador/a de dirigir la mirada a un punt determinat, perquè és totalment neutre.

L'anàlisi

La senyera desplegada té la forma d'un polígon irregular d'insospitada envergadura: 154 cm. d'alçada per 200 cm. d'amplada màxima. És una senyera impressionant.

No hi ha dubte que la peça es va projectar respectant el cànon auri. La constatació és visible en el quadre construït amb les mides corresponents de les diverses parts de la senyera. Les mides longitudinals i les àrees estan proporcionades seguint l'esmentada regla. Les transgressions, en augment i en detriment, són imperceptibles.

Com posiciona el projectista els espais? La franja verda és el nexa d'unió entre tres estadis, per tant, les seves interrupcions sempre la situen dintre del camp i mai en els seus límits. Al mateix temps, baixa per l'esquerra de la senyera, al costat del suport i quan queda interrompuda en el camp conforma el lligall, o sigui, la frontissa entre la senyera i l'asta. Aquesta discontinuïtat, amb aquest senzill toc compositor, esdevé conti-

nüïtat ininterrompuda de dalt a baix. Els tres estadis són: la bandera catalana, l'àrea central i el serrell.

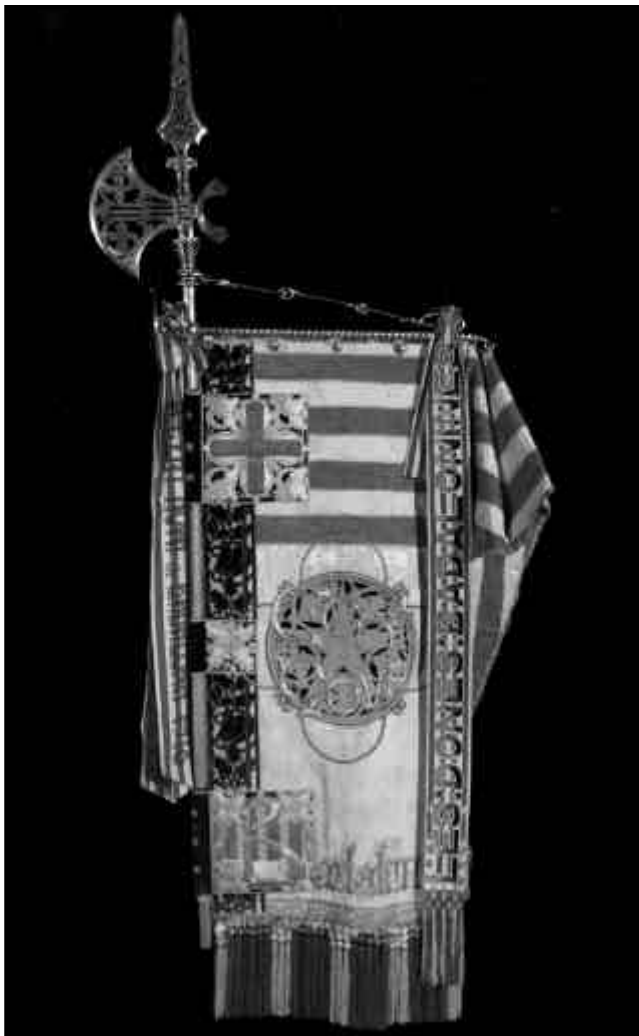
El cercle emblemàtic de Gent Nova - el segon estadi - està situat en el centre de la senyera, però, aparentment, descentrat. Perquè? Doncs, perquè és una distorsió visual que provoca la superfície ocupada per la franja verda. A aquesta distorsió ajuda la posició de la bandera catalana en l'estadi superior. Això té dues conseqüències: la primera, obliga a portar la mirada directament cap a Gent Nova (cal afegir-hi el reforç dels tres quadrats a l'esmentada posició); i la segona, que després, hom elevarà els ulls a la bandera catalana, pujarà al primer estadi i no baixarà la mirada vers el serrell, que és el tercer estadi.

En el cercle central sobresurten quatre semicercles que conformen una creu grega i llurs braços envolten tres figures: l'escut de Gent Nova, la bandera catalana i la franja verda. Els quatre braços de la creu estan formats per un cordó que s'entrellaça en el cercle i en surt en semicercles iguals. No és un recurs geomètric, sinó al contrari, la geometria s'ha posat al servei de la idea.

El tercer estadi té poca cosa per analitzar: l'autor disminueix en dues terceres parts la mida de la franja groga, respecte a la vermella.

La cura amb què es van escollir els materials i les tècniques de realització, és important i en cap cas és una causalitat.

La tècnica decorativa utilitzada és la del brodat per aplicació. Aquesta tècnica es basa en aplicar teixits - que prèviament

Senyera de Gent Nova. Museu de Badalona. Arxiu d'Imatges.
Fons i fotògraf: Jaume Sacassas

s'han retallat amb la figura que es vol representar - sobre un suport tèxtil de base. El teixit que s'aplica es cus, sobre la base. La costura pot formar part de la decoració si s'utilitzen els punts adequats, però, quant l'obra és de mides grans (cas concret de la senyera) es fa amb punts reforçats; són punts que s'amaguen amb tapapunts, cordons, cordonets, etc. Aquesta tècnica s'empra sempre quan el brodat d'aplicació forma relleus (enconxats) i els relleus es produeixen per l'embotit, entre totes dues teles, de fibres, de fils, de teixits...

L'element decoratiu principal en tota la peça és la corda. La corda està representada per tota una gamma de derivats: cordons, cordonets, trenats, doblats, bicolors, torçals, etc. Els materials que s'empren són: fils d'or, entorxats d'or i argent, fils de seda i cotó, o possiblement de lli. Els serrells i les borles són totes de seda groga i vermella.

Temes decoratius dels materials

- La tija forma uns quadrats en posició romboïdal. Les fulles i les llavors són els jalons dels quadrats. Estilització modernista i centreeuropea del paper. Teixit de seda i cotó. Damasquí. Color groc.
- Clavells i roses embolcallades amb puntes. Estil rococó. Teixit de seda i cotó. Damasquí. Color vermell.
- Altres materials emprats: pedreria (rubís i òpal) i lluentons d'or de dues mides en forma de petites cassoles.
- Teixits complementaris: brocats d'or i argent. Vellut llis de seda.

En els complements és on radica el simbolisme de la senyera.

El simbolisme en la senyera de Gent Nova

Tota senyera per si sola és un símbol. En ella tot està pensat per reforçar aquest efecte simbòlic de fàcil lectura. La senyera de Gent Nova, n'és el paradigma.

De base compositora senzilla, el conjunt no trenca el format heràldic de la bandera catalana: barres vermelles (quatre), sobre camp d'or. Dret i revés. Tota l'obra està suportada, sobre un teixit de color or vell. De dalt a baix, en la seva part esquerra, hi tenim una franja verda que uneix totes les parts de la senyera. Sobre aquesta base es disposen la resta de símbols, dades, dates, figures i motius, amb variats materials i complements.

Deixant a un costat la bandera catalana, hi figuren tres símbols més en forma d'escut: en l'anvers, la Creu de Sant Jordi, l'estrella esperantista o independentista (fons de l'escut de Gent Nova) i l'escut de Badalona; en el revers, el primer i el darrer dels escuts.

Les fulles de roure penol (*quercus robur*) és la figura més repetida a la peça. La tradició grega es fa palesa per l'estilització de la fulla d'acant, protagonista en alguns motius. La influència germànica queda reflectida en la fulla de roure (creus llatines daurades a l'interior de l'escut de Sant Jordi i gregues, de color gris, a l'interior de l'escut de Gent Nova)

Són temps de l'assentament de l'esperit wagnerià a Catalunya i una no menys important redescoberta de l'imaginari clàssic.

Tenim dues dades i una data: cadascuna de les dades té un

diferent tipus de lletra; una dada és el nom de l'entitat i l'altra és el nom de la ciutat. Ambdues figuren a l'anvers. Al revers, s'hi troba la data de la seva confecció i estrena de la senyera: any MCMI. Els números romans són en el mateix estil de lletra que el nom de l'entitat.

El guió de la senyera és apassionant: la terra està representada pel serrell i el teixit groc, la gent té llur símbol en l'escut de Gent Nova, l'ideal i la pàtria, és clar, la bandera catalana. Tot està escrit amb lletres d'or i argent, sobre pàgines de fina seda. Són tres pàgines bellíssimes. Tres estadis perfectament estratificats.

La Terra, serrells de camps daurats regats per rius de sang. Els rius, ditades de sang reial, barres vermelles que sobrepassen el camp d'or, per contactar amb les fulles de roure de la franja superior que dona pas a la pàgina següent. Aquest serrell (la terra) té milers de fils que es mouen amb independència, tot seguint el ritme marcat pel moviment de la senyera. Tal com fan els vegetals i altres pobladors de camps i muntanyes, que es mouen amb llibertat individual dintre d'un ordre respectuós amb el planeta. Aquest moviment provoca diferents reflexos als fils, afectant-los en llur forma i matis.

Sobre la terra, hi tenim la gent. Badalona i la seva Gent Nova, una estrella de cinc puntes. Signe d'independència, de cultura, moviment esperantista? Tot plegat és una clara afirmació cultural. Aquesta figura està brodada, sobre una plana plena de papir d'estilització modernista germànica (teixit groc)

Les llavors, amb diferents estilitzacions, són presents en tota la peça. Gent Nova hauria de ser fidel a la cançó: *Som la lla-*

vor, som el gra, som la collita que vindrà. El projectista ho plasmà abundantament.

A l'esquerra de l'escut de Gent Nova, sobre camp verd ple de llavors, quatre argentades fulles de roure formen una creu de Sant Andreu que és el símbol evident de l'esperança en la terra i en la gent. Al damunt, l'arquitecte hi posa l'ideal, la pàtria, la fe? La bandera catalana.

La bandera catalana comença rectangular per acabar en un triangle recte. És una vela o un gallardet de vaixell? Possiblement sigui les dues coses. També l'ala protectora d'una au gegantina o la sageta que assenyala el camí? Tal com es presenta, dóna la sensació d'un gallardet, però desplegat en tota la seva extensió, més aviat sembla una vela. Arrenca de la franja verda i es dirigeix, desplegada amb força i continuïtat, vers la dreta. La lectura d'aquesta original bandera, sobretot del seu apèndix triangular, és un referent a la lletra del Cant de la Senyera de Joan Maragall.

Es pot fer voleiar en l'aire una senyera sense un apèndix que es desplegui, com el gallardet? Senzillament, no. La contemplació de la senyera amb el gallardet desplegat és una visió majestuosa.

Volaràs com au galana... Heus aquí el símbol de la immensa ala. La composició de la peça ens obliga a aixecar els ulls per admirar la seva sobirania. *Els ulls al cel!* Continua: *el camí assenyalaràs...* És evident que el triangle desplegat indica l'est, l'orient. El teixit de les barres vermelles està cosit, sobre del teixit groc del camp d'or. Les costures estan dissimulades amb un tapapunt de fils d'or que emmarca les barres i les barres no tenen relleu.

A l'esquerra, hi ha l'escut de Sant Jordi. Aquest té tres tipus de creu: la grega, la llatina i la de sant Andreu. La grega és de color vermell i pals rectes, sobreposada a una creu blanca composada per omegues enllaçades. La base de l'escut és el vellut verd sense relleu, contornejat de cordonet. A sobre d'aquest vellut, s'hi apliquen, amb relleu, les creus i les fulles de roure, a més dels cordons (corda) i uns reblons situats al final dels pals de les creus gregues. Tot està contornejat amb cordó.

El revers de la senyera té la mateixa composició que l'anvers, exceptuant la personalització de l'ensinya.

El símbol del lligam entre el món clàssic, l'Edat Mitjana i el Modernisme, queda reflectit en aquest escut: el clàssic, les creus gregues; l'Edat Mitjana, les creus llatines amb l'acant; i les fulles de roure, el Modernisme.

Els tres estadis en què està dividida la senyera, estan units per una franja de color verd. És una franja de vellut retallat en formes de fulles de roure i de violetes naixents, de flors de ginesta o de pesoler silvestre. I, tot està lligat per rectes referencials i omegues, juntament amb llavors (cercles), agrupa-des de tres en tres.

Aquesta franja té dues zones que conformen tres estadis: la terra, l'horitzó i el cel. La terra amb els seus arbres (fulles de roure), els seus fruits o llavors (tres rodones) i les flors (ginesta i pèsol silvestre). Tot està, sobre un fons d'aigua, el mar blau, i el firmament és daurat. Les flors i els arbres sorgeixen de la terra, que és l'inici de la vida, l'alfa. L'omega, el fi, ho lliga tot, el cel i la terra. L'horitzó i el cel passen per sobre el fi. El cel, fons d'or vell, està limitat per un doble cordó.

Les fulles, les flors, les omegues i les línies de l'horitzó, són de vellut verd. El brodat d'aquesta franja no té més relleu que el dels teixits aplicats. El fons, figurant el mar, és teixit otomà flamejat amb color blau gris. El cel, és de tela adomassada i moarejada de color d'or vell. Un cordonet de torçal perfila les figures fent la funció de tapapunts. La vista en horitzontal ajuda la lectura.

En el centre de la senyera, hi ha l'escut de Gent Nova. El fons és de vellut verd, sense relleu, i a sobre, s'hi aplica el teixit flamejat de color blau-gris. De la composició interior del cercle destaco l'estilitzada estrella de cinc puntes. En les cinc interseccions hi ha unes creus gregues i llurs pals són fulles d'acant. Les creus estan envoltades per cercles oberts que connecten amb unes fulles lobulades, també en forma de creu. Tot el conjunt està rivetejat amb torçal i l'aplicació és plana.

El títol de Gent Nova és una retolació modernista d'arrel grega. El teixit brocat d'or, aplicat amb relleu, té l'aparença tàtil d'una corda rugosa i aspra. Per què? Doncs, perquè eren temps molt complicats i la gent solia procedir del món dur del treball. Era gent que es feia a cops de feina i cercava en la defensa de la seva maltractada cultura, abandonar el provincianisme arrelat en una gran part de la societat de l'època. Fixeu-vos que les lletres trenquen el cercle, surten de l'encasellament que les vol oprimir. El rivetejat amb torçal és únicament funcional.

El marc circular consta de tres elements: un cordó trenat construït amb fils d'or és el protagonista; un torçal cama-coix reforça la part interior i en la part exterior, un tercer

torçal de tres caps bicolor, remata el marc i dóna definitiu relleu al cercle.

En aquest cercle, s'hi entortolliga el torçal que dibuixa una creu grega i vincula la bandera catalana, la gent i la terra. Aquesta vinculació és diferent en cada estadi: amb la terra (franja verda), és per la superposició d'un quadrat que aferma i cobreix el pal esquerre de la creu; amb la bandera catalana està duplicat i la creu trepitja la bandera, i, de la seva part dreta, en surt un tapapunts cap a baix que té tres creuetes. Una aferma, com un rebló, el tapapunts a la bandera catalana i té una creueta d'acant amb un rubí al mig. La segona creueta grega amb un topazi al centre, rebla la creu grega de Gent Nova i el tapapunts és dirigeix vers la part inferior del drap. La tercera creuta, amb un topazi, la fixa, sobre el teixit d'or vell.

Augmenta la sensació de relleu de la creu grega el perfilat exterior, amb un torçal gruixut i el reafirma un torçal bicolor més prim i fosc. Un tercer, reforça la part interior de la figura.

El quadre que hi ha al costat de l'escut de Gent Nova no està tancat en el seu cantó esquerre i forma la frontissa amb l'asta. Quatre fulles de roure de teixit argentat formen una creu de sant Andreu. Són llavors brodades amb fil d'or que formen espirals (caragols) i el brodat de les fulles està fet amb relleu.

Les agrupacions de les diverses figures, en número de tres, té un sentit. En tota la peça és el número més repetit. Signifiquen: la fe, l'amor i la pàtria.

L'escut de Badalona està emmarcat dintre d'un quadrat semblant al de l'escut de sant Jordi, però l'escut realment és rodó. Està situat a la part inferior esquerra de l'obra i té una concepció i una execució especial. En plans superposats, s'hi descriu un poble. Repeteix el fons de vellut verd, segueix l'escut de Catalunya; el mar; les fulles de roure, posades en forma de creu de sant Andreu; els peixos d'estilitzades formes; les llavors, i, per fi, damunt de tot, la inicial de la ciutat: la B de Badalona. La mida de la inicial és superior a la normal i és la valoració que l'autor fa a la inicial de Badalona com a distintiu de la seva ciutat.

El joc de materials, amb la unió de valors simbòlics, és extraordinari. La gradació de volums en el brodat segueix una escala de valors estètics i simbòlics. Les barres i el camp d'or no tenen relleu. El mar és un brodat amb agulla

fet amb fils blaus de tons esglaonats. L'escala de tons representa un mar a l'hora de la sortida del sol. El brodat no més té el relleu del fil.

El volum augmenta amb les fulles de roure, situades a cada vèrtex i en posició de creu de sant Andreu. En el centre de les fulles hi ha tres llavors amb espiral de fil d'or i lluentó. Les llavors es repeteixen en les interseccions interiors i laterals exteriors de les fulles.

Dos peixos, a cada cantó, conformen una columna salomònica; l'un damunt de l'altre, lleugerament inclinats vers l'interior de l'escut, amb més volum que les fulles de roure. És un escut bellíssim!

L'asta

L'element principal de l'asta torna a ser la corda. El patíbul és una corda gruixuda de caps retorçats. Una corda simulada de fils trenats fa de tornapunts entre l'estípit i el patíbul. Aquesta corda presenta tres varietats de nusos. El primer, una estilització del nus guia mariner, aferma la corda a l'estípit. L'acabament del cap, s'entortolliga sobre l'altre cap. Té un acabat suau i sense tensió. El segueixen dos nusos franciscans o gordians, com si es volgués escenificar la indissolubilitat entre la senzillesa i l'ideal. El tercer nus no és pròpiament això, sinó que és un enrotllat del cap, sobre si mateix i quatre voltes deixen el final de la corda amb un acabament lànguid i elegant, després de passar per dintre d'una argolla afermada al patíbul.

Del patíbul baixen cinc escuts en forma de pinça que unei-

xen el drap a l'asta (patíbul) per mitjà d'uns passadors ros-cats. És una unió íntima, diferent de la del mateix drap a l'estípit i té forma de frontissa.

L'acabament de l'extrem esquerre del patíbul es fa amb un escut circular. Dintre té gravat un llorejat escut de Catalunya i està emmarcat en un rombe. Un cercle amb el nom de l'entitat orla l'escut. L'escut circular és un estri tradicional dels guerrers ibers.

El segon element de l'asta és l'alabarda. Mirant la singular alabarda, és clar, que és més decorativa i simbòlica que bèl·lica.

La corona és el tercer element. És realment petita si comparem les mides dels altres elements escenificats. La corona té sis cares, tres al davant i tres al darrere, però no té forma circular, sinó que és ovoide.

Un aprimorat calat modernista s'inicia en el vèrtex superior de la llança i s'expandeix a l'interior de la destal i la mitja lluna.

El calat interior de la destal representa les cordes d'una lira. Les cordes estan unides, en el seu centre, per una línia ondulada que són onades del mar. És la transformació d'una arma en un instrument musical tan emblemàtic com la lira.

A la part oposada de la destal, hi correspondria una punxa, però és una lluna en quart creixent. La lluna que té transformades les seves puntes en una estilització tricúspide. És la trilogia omnipresent

I, fins aquí, la descripció d'aquesta peça excepcional del Modernisme català i mundial. Per a mi, és una peça única. Avui la podem contemplar perfectament restaurada, gràcies al nostre Museu i a la professionalitat de les senyores Carme Masdeu i Maria de la Luz Morata, que són unes excel·lents restauradores.

Badalona té la custòdia d'una de les ensenyes més preuades d'una etapa històrica importantíssima de la nostra pàtria. Cal felicitar a tots aquells/es que ho han fet possible. Jo he tingut el gran honor de poder-la contemplar i tocar, abastament. Moltes gràcies.